

Adrian DOLGHI, *Istorie și politică în comunism (1917-1965). Cazul R(A)SS Moldovenești (1917-1965), Monografii ANTIM XV, Chișinău: Pontos, 2016, 298 pag.*

În 2016 la editura Pontos, în cadrul seriei Monografii ANTIM, a apărut monografia istoricului Adrian Dolghi, „Istorie și politică în comunism (1917-1965). Cazul R(A)SS Moldovenești (1917-1965)”. Studiul încununează cercetările autorului pe parcursul a mai multor ani, având la bază teza sa de doctorat.

Actualitatea monografiei este determinată de faptul că și astăzi educația istorică continuă să reprezinte obiectul dezbaterilor politice și academice din societate. Mai mult, politica și atitudinea oficialităților față de învățământul istoric din Republica Moldova, pe parcursul ultimelor două decenii, s-a schimbat în dependență de orientarea partidelor de la guvernare, acțiunile acestora nefiind întotdeauna favorabile adevărului istoric și educării tinerei generații în conformitate cu acesta.

Limitele cronologice ale lucrării sunt determinate de evenimente cu importanță majoră pentru știința istorică și învățământul istoric sovietic: 1917 – lovitura de stat bolșevică, ce a determinat instaurarea unui regim totalitar, și 1964-1965 – destituirea lui N. Hrușciiov de către „troica” Brejnev, Podgornii și Kosîghin și începutul procesului de reabilitare a lui Stalin.

Studiul monografic este structurat în cinci capitole bine argumentate, introducere, încheiere, bibliografie și anexe, care detaliază unele aspecte ale cercetării.

În Capitolul I – „Sursele documentare și istoriografia” (pag. 20-46) – autorul face analiza izvoarelor pe care le-a consultat și pe care le grupează în: surse documentare inedite, surse publicate în diverse culegeri, operele clasicilor marxism-leninismului, manuale și mate-

riale didactice, presa timpului și surse publicate pe diverse pagini web. Valoarea studiului o determină numărul impunător de documente inedite utilizate în lucrare: documente din fondurile de la Arhiva Națională a Republicii Moldova, Arhiva Organizațiilor Social-Politice, Arhiva Științifică a Academiei de Științe a Moldovei și Arhiva Institutului de Istorie, Limbă și Literatură.

Referindu-se la gradul de studiere a politicii statului sovietic în domeniul învățământului istoric superior, Adrian Dolghi se axează pe: principalele teze ale istoriografiei sovietice, ale istoriografiei postsovietice și ale istoriografiei occidentale, evidențiind aspectele cercetate și găsind explicație de ce unele probleme fie au fost trecute cu vederea, fie au fost interpretate eronat.

În Capitolul II – „Constituirea modelului sovietic al învățământului istoric superior” (pag. 47-86) – Adrian Dolghi analizează bazele teoretice ale studierii și cercetării istoriei în comunism și crearea modelului sovietic al învățământului istoric superior propriu-zis în perioada anilor 1917-1938. Concluzia de bază pe care o trasează autorul constă în aceea că „principiile inițiale ale reformării învățământului aveau caracter general democratic. Însă deja în primii ani ai puterii sovietice politica în domeniul învățământului se transformă în instrument al luptei de clasă”. Școlii, în statul sovietic, i-a fost rezervat rolul de instrument al educației comuniste și de lichidare completă a divizării societății în clase. Mai mult, „transformarea sistemului educațional în mijloc de ideologizare și îndoctrinare a societății nu a fost întâmplătoare, ea a fost concepută în viziunea lui Lenin asupra științei și învățământului și în Programul PC(b) din Rusia”.

Adrian Dolghi tratează problematica cercetată în evoluție, intitulând Capitolul III „Politica în domeniul studierii și cercetării istoriei în URSS (1944-1965)” (pag. 87-137). În scopul abordării complexe a problematicii cercetate autorul delimitează trei aspecte: 1. restabilirea și aservirea învățământului istoric superior politicii statului sovietic în perioada postbelică; 2. campaniile ideologice ale PCUS în instituțiile de cercetări și facultățile de istorie; 3. consecințele Congresului XX al PCUS în domeniul învățământului istoric superior (1956-1965).

În baza multiplelor documente inedite, dar și publicate la care tânărul cercetător a avut acces, a analizei critice a literaturii de specialitate, dar și a studiilor de caz, prezentate în anexe, autorul con-

firmă că în primii ani postbelici întregul proces didactico-științific a fost aservit sistemului totalitar, având în cadrul acestuia funcții specifice. Se demonstrează că statul sovietic reglementa și controla obiectivele didactice, formele de învățământ, îndeplinirea planurilor și programelor de studii, iar ansamblul disciplinelor, volumul lor, ordinea studierii acestora și formele de control erau subordonate concepției staliniste a istoriei și ideologiei de partid. În capitolul III autorul insistă și demonstrează cu exemple că absolvenților facultăților de istorie li se atribuia misiunea de a continua educarea patriotică și formarea „cetățenilor sovietici”, iar istoria trebuia să servească propagandiștilor la argumentarea liniei politice a partidului și la justificarea legitimității puterii sovietice.

Bine documentat, autorul studiului demonstrează că în anii „dezghețului” hrușciovist, știința istorică a primit un impuls, pentru că în primii ani după Congresul XX al PCUS istoricii au obținut posibilitatea de a elabora metodologia științei. În ultima parte a Capitolului III, Adrian Dolghi se referă la perioada de după destituirea lui Hrușciov, când în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în domeniul educației, învățământului și științei, a început procesul de restalinizare. Mai mult, în publicațiile științifice și periodice, numele lui Stalin a început din nou să fie glorificat, iar crimele regimului său – justificate.

Capitolul IV – „Implementarea modelului sovietic al învățământului istoric superior în RASSM (1924-1940) și RSSM (1940-1941; 1944-1965)” (pag. 164-190) – este dedicat realităților din RSSM în perioada indicată. Pentru a trata problema în toată vastitatea sa, autorul s-a axat pe instituționalizarea modelului sovietic al învățământului istoric superior în RSSM și pe politica statului sovietic privind componența corpului didactico-științific și studentesc la facultățile de istorie. Documente inedite, consultate și prelucrate, i-au permis autorului să evidențieze mai multe aspecte ale problemei, printre care și faptul că instituirea sistemului de învățământ superior sovietic în RSSM a avut scopul fundamental de a modela conștiința locuitorilor Basarabiei în vederea constituirii unei mase de populație loială regimului. Prin urmare, continuă autorul, dezvoltarea învățământului superior în RSSM era necesară pentru a demonstra populației autohtone că regimul sovietic instituit are o față umană, orientată spre bunăstarea populației și că are o mai mare grijă de ea decât statul român în perioada interbelică.

Referitor la studenți, în studiu se demonstrează că în primii ani postbelici majoritatea acestora erau alogeni. Abia la începutul anilor '50 numărul studenților autohtoni a început să crească.

În Capitolul V – „Studierea istoriei naționale în contextul istoriei URSS” (pag. 191-218) - autorul pune accent pe cercetarea modului în care s-a studiat istoria națională în instituțiile de învățământ superior din Moldova sovietică și pe abordarea problemei anexării Basarabiei la Imperiul Rus în operele clasicilor marxism-leninismului și în manualele de istorie sovietice.

Adrian Dolghi insistă asupra concluziei că studierea istoriei naționale în RSSM în perioada 1944-1965 a oscilat între studierea unor elemente ale istoriei Moldovei în cadrul cursului de istorie a URSS și studierea acesteia în cadrul cursului separat de istorie a Moldovei. În ambele cazuri, istoria Moldovei era abordată ca parte componentă a istoriei popoarelor Uniunii Sovietice, iar politica expansionistă a Imperiului Rus este apreciată ca fiind eliberatoare. Autorul menționează că educarea tinerelor generații în conformitate cu manualele de istorie sovietice a dus la deformarea conștiinței istorice și naționale a popoarelor înglobate în URSS, inclusiv a românilor din Basarabia. Ca urmare, anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru fiind și astăzi apreciată de unii drept eliberare.

Vasta bibliografie (pag. 227-250), consultată de Adrian Dolghi, denotă profunzimea și multiaspectualitatea studiului realizat. Rezumatul complex în limba engleză (pag. 281-290) face ca mesajul lucrării să fie înțeles de un auditoriu mai larg, iar anexele (pag. 251-280) confirmă documentar principalele teze ale monografiei și oferă lucrării un caracter integru și imaginea unui demers științific autentic.

Volumul este destinat cercetătorilor, profesorilor, diplomaților, politicienilor, studenților, tuturor celor interesați de studierea istoriei și va constitui un suport fundamental pentru studierea istoriei naționale în perioada ocupației sovietice, dar și a istoriei societăților comuniste în ansamblu.

Mariana S. Țăranu, istoric,
Chișinău, Republica Moldova